

Tietokonevirusten mediaekologiaa

Jussi Parikka (2007), *Digital Contagions: A Media Archaeology of Computer Viruses*. Peter Lang Publishing, 327 s.

Jussi Parikan väitös *Digital Contagions* on keskimääräistä väitöstä huomattavasti antoisampi, haastavampi ja lukijaansa palkitsevampi kokonaisuus. Se tarkastelee pioneerimaisesti informaatioyhteiskunnan mekanismeja mediajulkisuudesta valtaan ja kapitalismiin - tietokonevirusten kautta - ja samalla etsii viruksille mediaekologista lokeroa.

Yhtäältä teos on tarkka läpileikkaus ja oivaltava analyysi tietokonevirusten ja *tekoelämän* media-arkeologiasta, toisaalta se ehdottaa viruksia tarkasteltavan dynaamisenä osana mediaekologiaa ja tutkimuskenttää eikä vain turvallisuusuhkana. Kokonaisuuden laajuutta korostaa, että Parikka taskastelee viruksia kolmena itsenäisenä kokonaisuutena: suhteessa läpikapitalisoitumiseen, ihmiskehoon sekä tekoelämään. Heti alkuun on todettava, että normaalipituinen arvio ei tee oikeutta monitahoiselle ja -tasoiselle teokselle eikä edes sen kaikkia pääajatuksia ole mahdollista esitellä, saati ryhtyä dialogiin, siksi esittelevyys.

Teos osoittaa aluksi, miten uudentyypinen ja innovatiivinen kulttuurimuoto ja tutkimushaara valjastettiin nopeasti teollisuudenalaksi, kapitalisoitiin ja integroitiin yhteiskuntaan. Parikka korostaa pitkin teosta, että tietokoneviruksia voitaisiin tarkastella

myös mediaekologisesti uusina entiteetteinä, jotka rikastuttavat mediamaastoa ja luovat uutta. Sama sulauttaminen on tapahtunut aiemminkin, esimerkiksi tietokoneohjelmien kaupallistuminen sekä sitä kautta virinnyt tekijänoikeustaistelu ja avoimen lähdekoodin liike.

Parikka on rajannut taiten tarkastelemansa ajanjakson. Hän aloittaa ensimmäisten tietokonevirusten luomisesta ja päättyy virustorjuntateollisuuden vakiintumiseen. Tämän jälkeinen aika, kuten virusten ja bottifarmien valjastaminen puhtaaseen rikollisuuteen sekä taloudelliseen hyötymiseen, on jätetty mielekkäästi ulkopuolelle. Ratkaisu tarjoaa selkeämmän mahdollisuuden nähdä tietokonevirukset tietyistä näkökulmista sekä suhteessa teoreettiseen keskusteluun. Toisaalta kuva on myös hieman romanttinen eikä esimerkiksi hakkerien ja krakkerien välille tehdä eroa. Ajanjakson ulottaminen nykypäivään asti olisi myös mahdollistanut monipuolisemmin kapitalismin ja sen yhden opponentin, rikollisuuden, peilaamisen toisiinsa, kuten monet *kyberpunk*-kirjailijat ovat tehneet.

Ensimmäinen osa on helpon omaksuttavissa mediatieteen ja -kulttuurin tutkijoille. Parikka tarkastelee monipuolisesti yhteiskunnan kulttuurisen ilmapiirin muutosta viruksiin AIDS-ajan sarastaessa. Viitteiden tarkkuus ja määrä lisäävät teoksen käyttökelpoisuutta yhtenä lähdeoteoksena digipöppöjen media-arkeologiaan. Mediaekologian ja informaatioekosysteemin näkökulmat tarjoavat myös jatkotutkimuksen aiheita. Miten esimerkiksi tietokonevirukset ja biologiset kollegat leviävät? Ja miten leviävät uhkiin liittyvät tajuntavirukset eli *meemit*,

ja niiden modernit vastineet *beemit*, joiden kasvualustana on *blogosfääri*, puhumattakaan joukkoviestimien sopuloitumisesta?

Parikka jatkaa tarkastelemalla tietokonevirusten vaikutusta ihmiskehoon ja asenteisiin otsikolla *Digitaalisten järjestelmien biopolitiikka*. Lähtöaineistona hän käyttää tehokkaasti tieteskirjallisuutta ja -elokuvia suhteessa ihmiskehoon, mikä on luonteva lähtökohta kulttuurintutkimuksessa ja media-arkeologiassa. Jules Vernestä alkaen tieteskirjallisuudella on ollut useita funktioita, kuten aikakauden tunnelman vangitseminen, ennakointi sekä keksijöiden inspiointi. Esimerkiksi 1980-90-luvuilla William Gibsonin *kyberavaruus* innoitti miljoonia hakkereita, tutkijoita ja kehittäjiä. Nyt mantrana on muun muassa Neal Stephenonin *metaverse*. Rinnalla Parikka peilaa tietokoneviruksia ja erityisesti AIDS:ia sekä kiteyttää 1980-luvun haavoittuvuuden, turvallisuuden ja globaalien uhkien pelon syntyvuosikymmenenä. Hän johdattelee sujuvasti myös kehon ja tautien kulttuuri- ja mentaalihistoriaan.

Teksti kuitenkin siirtyy itsensä kanssa rinnakkain paihoitellen varsin diskursiiviselle ja hieman konseptuaaliselle tasolle. Yllämainittua analyysia kaikenlaisten virusten aikakaudesta ja ihmiskehosta testataan dialogilla muun muassa Gilles Deleuzen, Félix Guattarin ja Baruch Spinozan sekä Friedrich Nietzchenkin ajatusten kanssa. Parikka haluaa myös peilata havaintojaan Michael Hardtin ja Antonio Negrin sekä Michael Foucaultin ajatuksiin ajankohtaisesta *biopolitiikasta*, tematiikka mistä Suomessa on keskustelu muun muassa *Me-*

gafoni-verkkojulkaisussa. Tietokonevirusten ja ihmiskehon samanlainen suhde kontrollin ja vallan analyysiin on ilmeinen, mutta lukijan kannattaa tehdä muistiinpanot missä kohden tekstiä sulkee kirjan.

Lopuksi Digital Contagions käsittelee keskimääräistä tietokonevirusta kehittyneempiä olomuotoja - tekoelämää eli digitaalisia entiteettejä, yhdyskuntia ja muotoja, jotka jäljittelevät biologista elämää. Kokonaisuus soljuu ykkösosan tavoin, mutta hieman jäsennetymmin alkaen tekoelämän esihistoriasta sekä 1950-luvun kybernetiikasta ja systeemiteorioista päättyen 1980-90-luvun käytännön soveluksiin ja laboratorioihin. Osio ei niinkään peilaa enää yhteiskuntaan vaan Parikka kehittää poikkitieteellistä synteisiä ajatuksilleen mediaekologian uusista tarkastelutavoista sekä *viraalin filosofian*. Samalla hän edustaa aikalaistutkimusta, jossa media-arkelogian avulla olisi tunnistettavissa oleellista nykyhetkestä sekä kehityssuunnista. Parikan argumentoinnissa on kuitenkin tässä teoksessa vielä käsitteellistä abstraktiutta ja esimerkiksi tarkasteluvälineet jäävät idean asteelle.

Kokonaisuus elää välillä nautittavan tietokirjan tavoin, mutta hakeutuu toisinaan pitkiin lauseisiin, jossa esitetään johtoajatus, viitataan aiempaan, tuodaan sivulauseissa pari johtoajatusta kuten tämän lauseen alkua kommentoiva idea ja ehkä teoreettistakin näkökulmaa (ja täydennetään kokonaisuutta suluissa). Teoksen rakenne yhdistettynä laajuuteen on lukijan kannalta hieman ongelmallinen. Parikka kuljettaa paikoitellen lukijalle miellyttävästi tietokonevirusten ja tekoelämän historiaa sekä teesejään, esimerkiksi

Steven Levyn tietotekniikka-historiikkien tavoin. Välillä teksti vaihtuu nopein vedoin teoreettiseen ja konseptuaaliseen keskusteluun sekä viittaa ahkerasti sekä aiemmin osoittamaansa että turhankin tiiviisti lähteisiin. Tämän rakenteellisen ratkaisun myötä lukijan on työlästä lukea tekstistä vain osia, tai vain edes yhtä kolmesta luvusta, vaikka tekstissä on selkeästi kaikenlaisia lukijoita kiinnostavia jaksoja ja teemoja. Iteroiva ja kudosmainen tekstirakenne alkaa hieman toistaa itseänsä ja lukija jää odottamaan etenemistä. Ideaaliratkaisu teokselle voisi olla *merkitykselliseen internetiin* perustuva hypertexti, jossa lukija voisi valita avainsanat. Teksti jäsenyisi ja etenisi valitun näkökulman mukaan. Tekisi mieli todeta, että teos luo toisinaan sivutuotteena mielikuvan, miltä tuntuu lukea nettiä kirjana.

Parikan väitöskirja Digital Contagions on kulttuurintutkimusta ja poikkitieteellisyyttä mainioimmillaan, rönsyistä huolimatta. Kotimaisittain katsoen hän liittyy esimerkiksi Erkki Huhtamon, Mika Pantzarin, Markku Salmen ja Jaakko Suomisen joukkoon. Mutta toisin kuin edellämäinitut, väitös ei tyydy analysoimaan teknologisia innovaatioita ja niiden vaikutuksia yhteiskuntaan, kulttuuriin, talouteen tai politiikkaan, vaan osallistuu laajasti postmoderniin keskusteluun viraalista sekä uuden tutkimushaaran kehittelyyn. Monipuoliset avaukset, näkökulmat ja kehittelyt väitöskirjassa ovat toki ymmärrettäviä. Kun tähän yhdistetään rikas, mutta polveileva kieli, niin vähempikin riittäisi keskivertolukijalle. Toisaalta on kuitenkin perusteltua valottaa kokonais-

valtaisesti avautuvia mahdollisuuksia niin tarkastelutapojen kuin käsitteistön osalta, kun tehdään päänavaus jokseenkin uudesta aihealueesta mediatieteen ja kulttuurintutkimuksen alueilla sekä kun tuodaan uutta näkökulmaa teknisten ja luonnontieteiden omaksumiin aihepiireihin. Kasvava *biohakerointi* tai Thomas Mannin ja Stelarcin kaltaiset *sousveillance*- ja kyborgikokeilut takaavat, että tutkimusaiheet eivät lopu vastaisuudessaakaan.

On edelleen suosittua tarkastella internetiä, kyberavaruutta tai mediakulttuuria muun muassa Jürgen Habermasin ja Marshall McLuhanin teorioilla. Jussi Parikka tarttuu rohkeasti haasteeseen ja nostaa näkyviin digitaalisen maailman luontaisen asujaimiston - itseorganisoituvat ja -mutatoituvat koodinpätkät - ja etsii niille ekologista lokeroa. Tekniset ja luonnontieteet eivät juurikaan pohdi digitaalisten ja itsenäisten entiteettien merkitystä, pikemminkin lähinnä avustavat niiden evoluutiossa ja auttavat niitä maailmalla. Yhteiskuntatieteilijöillä on keskeinen rooli selvittää, millainen paikka on digitaalinen todellisuus ja onko siellä edes sijaa ihmiselle?

Kari Hintikka